

گزارش «ایران» از عملکرد یک ساله معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم

راه توسعه روستا از اصلاحات می گذرد

گزارش

مرتضی گل پور

دبیر گروه سیاسی

دولتمرد مصلح و مرد عمل بودن، نه به این است که مدیر یا مسئولی همه مشکلات حوزه مسئولیت و مأموریت خود را حل کند. اگر مدیر یا مسئولی بتواند فقط یک مشکل، اما مشکل راهبردی را حل کند که به دنبال آن اصلاحات ساختاری از راه برسد، می توان چنین دولتمردی را مصلح و مرد عمل توصیف کرد. معاون توسعه روستایی و مناطق محروم رئیس جمهور چنین شخصی است، البته با این توضیح که اگر اصلاحات او به سرانجام بنشیند و شکل عملی به خود بگیرد. اما تا همین جا، اینکه عبدالکریم حسین زاده در کمتر از یک سال فعالیت خود در معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری، چنین مسیری را انتخاب کرده است، خود نشانه تغییر راهبردی و دارای پیامدهای مثبت درازمدت است.

این تغییر چیست که می تواند چنین واجد اهمیت باشد؟ باید از گذشته، سابقه و سرگذشت معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری آغاز کرد. آنچه امروز «معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم» رئیس جمهور، خوانده می شود، در سال ۱۳۶۸ در دولت اول آیت الله هاشمی رفسنجانی به صورت «دفتر امور مناطق محروم» در نهاد ریاست جمهوری تشکیل شد.

فعالیت این دفتر بیشتر ایجاد هماهنگی برای اجرای طرح های عمرانی و زیربنایی در مناطق محروم، از طریق نظارت بر اعتبارات محرومیت زدایی در قالب دبیرخانه ای در هر استانداری بود. این «دفتر» در سال ۱۳۸۷ براساس قانون برنامه چهارم، به «مرکز توسعه روستایی و مناطق محروم کشور» تبدیل و به عنوان متولی

امور توسعه روستایی تعیین شد. در دولت یازدهم نبود که این مرکز با ارتقای ساختاری و اداری به «معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم معاون اول رئیس جمهور» تبدیل شد.

در دولت چهاردهم، این ساختار بار دیگر ارتقا یافت و با عنوان «معاون توسعه روستایی و مناطق محروم رئیس جمهور» مستقیماً زیر نظر رئیس جمهوری قرار گرفت. هدف همه این ارتقای ساختارها این بود به رغم هزینه های بسیار برای توسعه مناطق محروم و روستایی در کشور، از جمله گازرسانی، راه سازی، برق رسانی، مخابرات، بهداشت و درمان، گرچه چهره روستاهای کشور نسبت به پیش از انقلاب کاملاً دگرگون شد، اما هنوز محرومیت زدایی به صورت کامل تحقق نیافته است. به عبارت دیگر، همچنان که آمارها و شاخص ها نشان می دهد، تأمین زیرساخت هایی چون بهداشت و درمان، آب و برق و گاز راه و مخابرات، باز هم می توان محرومیت هایی را سراغ گرفت.

راهبرد معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم در دوره عبدالکریم حسین زاده درست از همین جا تغییر را آغاز کرد.

نخستین کار عبدالکریم حسین زاده در این معاونت، انجام چند ارزیابی بود: یک: کارنامه گذشته این معاونت و اینکه به چه نتایجی منجر شده و آیا در محرومیت زدایی موفق بوده یا نه.

دوم: ارزیابی از توان و ظرفیت های بودجه ای، ساختاری و قانونی این معاونت. سوم: ارزیابی اینکه راه های جایگزین چه می تواند باشد؟ حسین زاده در اولین ارزیابی دریافت که به رغم انجام هزینه ها و تلاش های زیاد، کارنامه این معاونت در محرومیت زدایی موفق نبوده است و این درحالی بود که این معاونت در مجموع هم اعتبارات زیادی در اختیار دارد و هم ظرفیت های اجرایی و قانونی بسیار.

بنابراین، او به جای ادامه

حسین زاده
در مدت کوتاه مسئولیت خود توانست اصلاحات عمیقی در این معاونت ایجاد کند. این اصلاحات، آتطور که نشان داده شد، دو محور اصلی

تجمع و نظام مند کردن اعتبارات کلانی که هر سال در بودجه برای توسعه

روستایی، جمع و نظام مند کردن اعتبارات کلانی که هر سال در بودجه

برای توسعه روستایی و مناطق محروم تعیین می شود، اما به هدف اصابت نمی کند

شیوه های گذشته تلاش کرد راه ها و شیوه های جدیدی ابداع کند. به عبارت دیگر، حسین زاده مناطق محروم پزشکیان، به جای اینکه همان راه گذشته را ببرد که به رغم هزینه های هنگفت، محرومیت زدایی اتفاق نیفتد، ساختار ارزیابی و اجرا و عملکرد این معاونت را تغییر داد.

این تغییر یکسویه و یکطرفه نبود، بلکه او تلاش کرد با گفت و گو و ایجاد تفاهم میان دستگاه ها و قوای دخیل، حمایت آنان را از این تغییر رویکرد و رویه ها جلب کند.

برای این منظور می توان به نشست مشترک معاون توسعه روستایی و مناطق محروم رئیس جمهور و اعضای کمیسیون برنامه و بودجه مجلس اشاره کرد که ۱۵ مردادماه گذشته در راستای رویکردهای نوین برای توسعه روستایی و مقابله با محرومیت برگزار شد.

در این جلسه محسن زنگنه عضو کمیسیون برنامه و بودجه، غلامرضا تاجگردون رئیس سازمان برنامه و بودجه و نماینده ای از سازمان برنامه و بودجه حضور داشتند. حسین زاده در این جلسه به جای تکیه بر سخنان زیبا یا اظهارات شعاری، با تکیه بر آمار و اعداد و ارقام، ناکامی رویه های گذشته را تشریح کرد و توضیح داد که چرا باید رویه ها اصلاح شود و

این اصلاح رویه ها اساساً چطور باید باشد. وی با اشاره به اینکه «علی رغم صرف بودجه های سنگین در گذشته، توسعه پایدار در روستاها محقق نشده و نیازمند بازنگری جدی در سیاست ها و شیوه های اجرا هستیم»، آماری از کاهش جمعیت روستایی، مهاجرت معکوس و افت بهره وری در کشاورزی روستاها ارائه کرد و افزود: «اگر با همان مدل های مدیریتی ۴۰ سال گذشته ادامه دهیم، ۴۰ سال آینده نیز دستاوردی نخواهیم داشت. وقت آن رسیده است که در تفکر و رویکردها تحول ایجاد کنیم.»

براساس گفته های حسین زاده در این نشست، برنامه جدید معاونت توسعه روستایی رئیس جمهوری «برای استفاده هدفمند از بودجه های تخصیص داده شده به این معاونت»، دو رویکرد خواهد داشت: «افزایش بهره وری اقتصادی در روستاها و تغییر نگرش از توسعه صرفاً کالبدی و فیزیکی، به توانمندسازی چندبعدی روستاییان.»

به گفته وی، «در چهارچوب این برنامه، ۳۵ رسته تولیدی و ۱۹ منطقه جغرافیایی مشخص شده اند. همچنین یک سامانه GIS برای رصد و ارزیابی شاخص های توسعه، پروژه ها و فعالیت ها

راه اندازی شده است.» احیای مراکز تولیدی راكد و نظارت بر پروژه های آموزشی، بهداشتی و ورزشی در مناطق روستایی نیز از بخش های کلیدی این طرح خواهد بود.

این تغییرات راهبردی، با تأیید نمایندگان و نماینده سازمان برنامه و بودجه مواجه شد و حسین زاده توانست حمایت نمایندگان نسبت به برنامه های خود و اساساً معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم را جلب کند.

فی المشکل محسن زنگنه، عضو کمیسیون برنامه و بودجه گفت: «باید بودجه ها به صورت متمرکز و تحت نظارت این معاونت تخصیص

یابد. در صورت آمادگی کامل این معاونت، مجلس می تواند از رئیس جمهوری بخواهد که در توسعه روستایی را به صورت مستقیم و مشخص در اختیار آن قرار دهد.»

غلامرضا تاجگردون، رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس هم با قدردانی از نگاه تحولی معاونت توسعه روستایی، گفت: «توسعه در روستاها از مسیر صحیح خود منحرف شده است. این وضعیت باعث آسیب به ساختار اجتماعی شهرها هم شده و پدیده حاشیه نشینی را تقویت کرده است.»

انسجام بخشی

به خدمات ارائه شده به روستاها

اکنون دستگاه ها و سازمان های مختلفی در کشور درحال خدمات رسانی به روستاها هستند. معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم کشور یکی از برنامه های خود را انسجام بخشی به خدماتی تعریف کرد که از سوی نهادها و دستگاه های مختلف در روستاها ارائه می شود. همچنین مقرر شد شورای عالی روستاها ایجاد شود تا فعالیت های اقتصادی، اشتغال، فرهنگی و غیره در روستاها ذیل نظارت این نهاد دنبال شود. درعین حال سامانه ای طراحی خواهد شد تا همه دستگاه ها فعالیت های خود در هر روستای کشور را در آن ثبت کنند.

تهیه اطلس جاماندگان از تحصیل

معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم درحال تدوین اطلسی در زمینه جاماندگان از تحصیل است. هدف از این اطلس، مشخص کردن این واقعیت است که در هر شهر و روستا و بخش، چه تعداد دانش آموز و به چه دلیل از تحصیل محروم شده اند. در این طرح که با همکاری وزارت آموزش و پرورش دنبال خواهد شد، تلاش می شود با استفاده از سایر ظرفیت ها مانند سربازهای امریه، همه کودکان ایران تحت آموزش قرار بگیرند.

ساماندهی مسئولیت های اجتماعی شرکت های دولتی

با پیگیری معاونت توسعه روستایی، شرکت هایی که می بایست براساس قانون بخشی از منابع خود را صرف مسئولیت های اجتماعی بکنند، زمین پس ۲۵ درصد اعتبارات مسئولیت اجتماعی خود را با نظارت و راهبری این معاونت هزینه خواهند کرد. این منابع با اولویت پیشبرد برنامه نهضت مدرسه سازی و با تأکید بر نیاز استان های محروم و کم برخوردار و عشایری اختصاص خواهد یافت.

ساماندهی امریه های سربازی

براساس قانون، معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم، به عنوان نهاد ساماندهی کننده امریه های سربازی تعیین شده است. بر همین اساس در دوره جدید، فراخوان، بررسی طرح ها، سهمیه ها و تخصیص سهمیه کارکنان وظیفه امریه براساس ارزیابی کارشناسی صورت می گیرد. هدف از این امر، استفاده از ظرفیت دستگاه همسو با نیازهای توانمندسازی و محرومیت زدایی مناطق محروم و بهره گیری از توانمندی علمی و تخصصی بیش از ۱۰ هزار دانش آموخته دانشگاه ها برای خدمت وظیفه عمومی در بیش از ۵۰ دستگاه اجرایی است.

تاجگردون با اعلام حمایت کمیسیون از رویکرد جدید معاونت گفت: «ما در کمیسیون آماده ایم از پروژه هایی که مبتنی بر تجربه های موفق داخلی یا خارجی اند، پشتیبانی کنیم.» رحمتی، معاون سازمان برنامه و بودجه کشور هم اعلام کرد سازمان متبوعش «آماده همکاری با معاونت توسعه روستایی است.» اما این تنها تحولی نبود که عبدالکریم حسین زاده در دوره ۱۱ ماهه فعالیت خود در معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ایجاد کرد.

تحول مهم دیگر، جلوگیری از آشفته گی بودجه ای و اعتباری در این معاونت بود.

به این معنی که بخش عمده ای از اعتبارات توسعه روستایی و مناطق محروم، در دستگاه ها و ردیف های دیگر بودجه ای تعیین و هزینه می شود. هرچند این هزینه ها باید

با تأیید معاونت توسعه روستایی انجام شود، اما پراکندگی اعتبارات و دستگاه ها سبب هدررفت و فقدان سلیقه یا رویه یکسان در هدف اصلی، یعنی توسعه روستاها و رفع محرومیت از مناطق مختلف کشور بود.

حسین زاده با بهره گیری از تماس ها، ارتباط ها و سوابق حضور خود در مجلس شورای اسلامی، توانست همراهی نمایندگان و رئیس و اعضای کمیسیون برنامه، بودجه مجلس را برای اصلاح این روند جلب کند.

در این باره، ۷ مردادماه گذشته غلامرضا تاجگردون رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس با اشاره به اینکه «طبق گزارش نمایندگان نیز حضور داشتند، در نشستی که حسین زاده و دیگر نمایندگان نیز حضور داشتند،

با اشاره به اینکه «طبق گزارش معاون رئیس جمهوری در امور توسعه روستایی و مناطق محروم کشور، این معاونت در پی به کارگیری روش های جدید برای بازبانی ظرفیت های مناطق روستایی کشور است»، گفت: «در این نشست درباره بررسی نحوه توزیع اعتبارات استانی و محرومیت زدایی در بودجه سالیانه

بحث و بررسی شد. دولت و مجلس ۱۸ هزارمیلیارد تومان از اعتبارات استانی در سال جاری را در قالب یک بودجه متمرکز به محرومیت زدایی اختصاص دادند. در بودجه مندرج است که این اعتبارات باید با هماهنگی و همکاری معاون توسعه روستایی رئیس جمهوری توزیع شود تا شاهد رویکرد جدید در حوزه توسعه روستایی باشیم.

گزارش مسئولان معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم نشان داد این معاونت به دنبال به کارگیری روش های جدید برای بازبانی ظرفیت های مناطق روستایی است. اما دستگاه های مختلف مراجعه و اعتبارات لازم را دریافت کرده و در این بخش نیز کمتر پاسخگو هستند.

علاوه بر آن این منابع ۱۸ همتی در بودجه کلان کشور نیز پنهان شده و در نتیجه مجلس هم نمی تواند نظارت صحیحی بر این موضوع داشته باشد. بنابراین تلاش هایی که کمیسیون در این بخش لحاظ کرده به دلیل هدفمند کردن این منابع و مسئولیت پذیری در قبال آن است.»

به این ترتیب، عبدالکریم حسین زاده، معاون توسعه روستایی و مناطق محروم رئیس جمهوری که تا پیش از این مسئولیت، یا در بخش خصوصی بوده یا در حوزه نمایندگی فعالیت داشته، با بازبانی ظرفیت های محرومیت زدایی در دولت اول آیت الله هاشمی رفسنجانی به صورت «دفتر امور مناطق محروم» در نهاد ریاست جمهوری تشکیل شد.

فعالیت این دفتر بیشتر ایجاد هماهنگی برای اجرای طرح های عمرانی و زیربنایی در مناطق محروم، از طریق نظارت بر اعتبارات محرومیت زدایی در قالب دبیرخانه ای در هر استانداری بود. این «دفتر» در سال ۱۳۸۷ براساس قانون برنامه چهارم، به «مرکز توسعه روستایی و مناطق محروم کشور» تبدیل و به عنوان متولی

برنامه ساخت

۶ هزار مزرعه برق خورشیدی

معاونت توسعه روستایی با هدف کمک به رفع ناترازی برق و نیز کمک به درآمدزایی و اشتغالزایی در روستاها و مناطق محروم کشور، برنامه ای برای ایجاد ۶ هزار مزرعه تولید برق خورشیدی تدوین کرده است.

براساس این برنامه، قراردادی با وزارت نیرو امضا شد که طی آن ۶ هزار مزرعه خورشیدی یک مگاواتی جمعاً در ۳۱ استان راه اندازی خواهد شد. اولویت راه اندازی این نیروگاه های کوچک با روستاهای فاقد گاز خواهد بود. همچنین در این برنامه ایجاد پرتال خورشیدی برای ۲۵۰ هزار خانوار عشایری نیز پیش بینی شده است.

بهره برداری از ۲۱ پروژه عمرانی فقط در خوی

در هفته گذشته، در جریان سفر معاون رئیس جمهوری در امور توسعه روستایی و مناطق محروم کشور به استان آذربایجان غربی، بهره برداری از ۲۱ پروژه عمرانی در شهرستان خوی آغاز شد. پروژه های مذکور با مجموع اعتبار ۹۹۵ میلیارد ریال در دهستان های شهرستان خوی اجرا شده اند و شامل طرح هایی در حوزه های عمرانی، خدماتی و زیرساختی است. این طرح ها با نظارت معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری و از سوی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی آذربایجان غربی، با همکاری دستگاه های اجرایی محلی به بهره برداری رسید.

